

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Ігор Володимирович ЖОЛНОВИЧ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка,
zholnovych@gmail.com

УДК 343.132

ПІДСЛІДНІСТЬ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ

Досліджуються теоретичні питання та практичні проблеми визначення підслідності корупційних злочинів. Компетенція відповідного слідчого органу щодо розслідування певного злочину (виду злочинів) називається підслідністю. Порушення її правил може призвести до визнання здобутих уже доказів недопустимими. Тому дотримання правил підслідності має важливе правове значення. Не дивлячись на те, що КПК України визначив підслідність злочинів, в тому числі й корупційних, на практиці непоодинокі випадки, коли має місце порушення встановлених норм. Більшість корупційних злочинів підслідні Національному антикорупційному бюро України. Для ефективної боротьби з кримінальними корупційними діяннями НАБУ повинні бути підслідні всі такі злочини. У зв'язку з цим мають бути внесені зміни у відповідні законодавчі акти. Тоді НАБУ мало б розслідувати всі корупційні злочини, які вчиняються суб'єктами, які підпадають під дію Закону України «Про запобігання корупції», у результаті чого відповідальність за боротьбу з кримінальними корупційними діяннями буде покладено на один правоохоронний орган.

Ключові слова: підслідність, корупційний злочин,
Національне антикорупційне бюро України, розслідування.

Боротьба з корупцією декларується державними діячами ще з початку незалежності України. Однак далі за голослівні вислови ми, на жаль, не просунулися. Лише останнім часом під натиском громадського суспільства, іноземних держав та міжнародних організацій в Україні почалася активна діяльність щодо створення спеціальних органів для боротьби з таким негативним явищем, як корупція. До таких кроків необхідно віднести появу та функціонування Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Національного агентства з питань запобігання корупції, спеціальних судових органів. Виявлення, розкриття та розслідування кримінальних корупційних діянь є однією з ланок у діяльності правоохоронних органів нашої держави щодо подолання корупції.

Організація діяльності слідчого апарату різних правоохоронних органів щодо розслідування корупційних злочинів, вимагає чіткого розмежування їх повноважень та створення гарантій щодо ефективності такої діяльності.

Інститут підслідності у кримінальному процесі неодноразово піддавався науковому дослідженню. За часи незалежності України вищенаведені проблеми знайшли своє висвітлення у працях К. В. Антонова, М. М. Омарова, А. А. Патики, В. М. Тертишника, В. М. Ягодинського. Але у вказаних публікаціях автори висвітлюють загальні проблеми підслідності, які повинні стати основою для дослідження проблем підслідності корупційних злочинів. Лише Л. Д. Удалова частково дослідила питання підслідності корупційних злочинів як складової кримінально-процесуальної діяльності Національного антикорупційного бюро України [1].

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних та практичних аспектів підслідності корупційних злочинів.

З прийняттям Закону України «Про національне антикорупційне бюро України» (Закон про НАБУ) зникла одна теоретична проблема — визначення, який злочин є корупційним. У «Прикінцевих положеннях» цього нормативного акта [2] визначено перелік злочинів, які належать до корупційних.

Однак у силу недосконалої законодавчої техніки або інших причин існують суперечності між Законом про НАБУ та іншими нормативними актами. Так, у вказаному Законі як корупційний передбачено злочин «Провокація підкупу» (ст. 370), а у ст. 45 КК України це посилення відсутнє, і навпаки, в примітці до ст. 45 КК України до корупційних віднесено діяння, передбачене ст. 210 КК («Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням»), а такі положення в Законі відсутні. Виходячи з аналогії, що критерієм віднесення діяння до корупційного є його умисне вчинення службовою особою з певною користю, то злочини, передбачені ст.ст. 210 і 370 КК України, які вчиняються службовими особами, необхідно також відносити до корупційних [3, с. 205].

Вирішуючи питання кримінально-правового характеру, працівники правоохоронних органів будуть використовувати норми КК України, а розв'язання процесуальних питань (спорів про підслідність) буде покладено на відповідного прокурора (про що детальніше ще буде описано).

Компетенція відповідного слідчого органу щодо розслідування певного злочину відповідно до ст. 216 КПК України називається підслідністю. Цією нормою передбачено, що *детективи НАБУ* здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів, передбачених ст.ст. 191, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368², 369, 369², 410 КК України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) якщо злочин вчинено відповідним суб'єктом:

— Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, постійним представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

— державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»;

— депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

— суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), головою, заступником голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, головою, заступником голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

— прокурорами органів прокуратури, зазначеними у п.п. 1–4, 5–11 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про прокуратуру»;

— особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та

митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

— військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

— керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) злочин, передбачений ст. 369, ч. 1 ст. 369² КК України, вчинено щодо службової особи, визначеної у ст. 18 КК України або у п. 1 ч. 5 ст. 216 КПК України.

Визначаючи підслідність корупційних злочинів детективів НАБУ, необхідно також відзначити, що в разі встановлення підрозділом внутрішнього контролю НАБУ злочинів, передбачених ст.ст. 354, 364–370 КК України, які були вчинені службовою особою НАБУ (крім директора НАБУ, його першого заступника та заступника), такі злочини розслідуються детективами зазначеного підрозділу.

Також детективам НАБУ можуть бути підслідні ще такі корупційні злочини:

— за постановою прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб;

— за рішенням директора НАБУ та за погодженням із прокурором САП з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, які віднесені до їх підслідності, якщо такі обставини будуть встановлені під час розслідування злочинів, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

Крім детективів НАБУ, виходячи зі змісту кримінального процесуального законодавства України, корупційні злочини можуть розслідуватися й іншими слідчими підрозділами. Так, *слідчі органів*

безпеки можуть розслідувати корупційний злочин, передбачений ст. 364 КК України, вчинений особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, вчиненими особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування, у випадках якщо:

1) він буде встановлений під час розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 328, 329, 422 КК України;

2) якщо цей злочин не віднесено до підслідності НАБУ.

До компетенції слідчих органів державного бюро розслідувань можуть бути віднесені корупційні злочини, вчинені службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником генерального прокурора — керівником САП або іншими прокурорами САП, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБУ.

Якщо під час розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 328, 329, 422 КК України, будуть встановлені злочини, передбачені ст.ст. 364, 365, 366, 367, 425, 426 КК України, вчинені особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності НАБУ.

Якщо корупційний злочин буде вчинено на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України, і він не буде підслідний, іншим слідчим органам, то досудове розслідування такого кримінального порушення, виходячи зі змісту ч. 6 ст. 216 КПК України, будуть здійснювати *слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України*.

Проаналізувавши підслідність вищевказаних слідчих органів, можна побачити, що поза увагою цих органів залишилася значна кількість корупційних злочинів. Тому відповідно до ч. 1 ст. 216 КПК України вони повинні бути підслідні *слідчим органам Національної поліції*.

З буквального розуміння ст. 216 КПК України можна зробити висновок, що корупційні злочини можуть бути підслідні всім слідчим органам. Однак, необхідно врахувати і той факт, що ще тимчасово досудове розслідування здійснюють і *слідчі прокуратури*. На практиці саме вони зараз в основному і розслідують таку групу злочинів, що провокує конфлікти між Генеральною прокуратурою України, НАБУ і САП щодо передачі справ від одного органу до іншого, як ми могли неодноразово спостерігати. Відповідно до ч. 5 ст. 218 КПК України спори про підслідність вирішує:

1) прокурор вищого рівня;

2) Генеральний прокурор або його заступник — якщо це стосується НАБУ.

Чи можливий вихід із ситуації щодо недопущення спорів про підслідність корупційних злочинів? Як видається, що так. Для ефективної боротьби з кримінальними корупційними проявами та відповідальності якогось одного правоохоронного органу за розслідування злочинів такого виду, необхідно встановити виключну підслідність корупційних злочинів за одним із слідчих органів. Оскільки в суспільстві існує певна недовіра до діючих правоохоронних органів, то здійснення такої діяльності необхідно покласти на новостворений правоохоронний орган — НАБУ. Звичайно, це вимагатиме внесення законодавчих змін до КПК України, Закону про НАБУ.

Законодавство України про корупцію включає низку нормативних актів. Закон України «Про запобігання корупції» (ст. 3) [4] передбачає перелік осіб на яких поширюється його дія. На сьогодні склалася ситуація, що НАБУ підслідне, наприклад, кримінальне провадження щодо судді місцевого суду або заподіяно певну шкоду, але якщо її розмір незначно менший за той, який передбачений ст. 216 КПК України, або провадження здійснюється щодо керівника місцевої прокуратури, і тоді ці формально подібні провадження (фактично однакова шкода, близькі повноваження службових осіб) будуть розслідуватися різними слідчими. Переконані, законодавець з самого початку пішов неправильним шляхом, обмеживши підслідність НАБУ і подрібнивши підслідність корупційних злочинів. Тому об'єднання всіх корупційних злочинів у підслідність НАБУ повинно принести позитивні зміни у боротьбі з такими кримінальними діяннями.

Відтак нині корупційні злочини можуть розслідуватися всіма слідчими органами, що не приводить до якісних змін у такій діяльності. Визначення єдиного правоохоронного органу в розслідуванні корупційних кримінальних діянь щодо всіх суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», повинно змінити на краще стан боротьби з корупцією в нашій державі.

Список використаних джерел

1. Удалова А. Д. Кримінальна процесуальна діяльність Національного антикорупційного бюро України // Вісник Академії адвокатури України. 2015. Том 12, Число 2 (33). С. 154–160.
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/kRMfRZ>.
3. Жолнович І. В. Деякі питання формування методики розслідування корупційних злочинів // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції, 7–8 лютого 2017 р., м. Львів. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 205–206.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/29neHM>.

Надійшла до редакції 01.03.2017

Жолнович И. В. Подследственность коррупционных преступлений: вопросы теории и проблемы практики

Исследуются теоретические вопросы и практические проблемы определения подследственности коррупционных преступлений. Компетенция соответствующего следственного органа по расследованию определенного преступления (вида преступлений) называется подследственностью. Нарушение ее правил может привести к признанию полученных уже доказательств недопустимыми. Поэтому соблюдение правил подследственности имеет важное правовое значение. Несмотря на то, что УПК Украины определил подследственность преступлений, в том числе и коррупционных, на практике нередки случаи, когда имеет место нарушение установленных норм. Большинство коррупционных преступлений подследственны Национальному антикоррупционному бюро Украины. Для эффективной борьбы с криминальными коррупционными деяниями НАБУ должны быть подследственны все такие преступления. В связи с этим должны быть внесены изменения в соответствующие законодательные акты. Тогда НАБУ должно было бы расследовать все коррупционные преступления, совершаемые субъектами, подпадающих под действие Закона Украины «О предотвращении коррупции», в результате чего ответственность за борьбу с криминальными коррупционными деяниями будет возложена на один правоохранительный орган.

Ключевые слова: подследственность, коррупционное преступление, Национальное антикоррупционное бюро Украины, расследования.

Zholnovych, I. V. Jurisdiction over Corruption Offenses: Theory and Practice Problems

The article is devoted to clarifying theoretical issues and solving practical problems of determining jurisdiction of corruption crimes. The competence of the investigating authority to investigate certain crimes (type of crime) called investigative jurisdiction. Violation of the rules can lead to the recognition of already obtained evidence as inadmissible. Therefore, adherence to the rules of jurisdiction is of great legal significance. Although the CCP Ukraine defined the crimes over competence, including corruption, in practice there are numerous cases when there is a violation of the rules. Most corruption offenses untried National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. To effectively combat criminal acts of corruption NABU must be untried all such crimes. In this regard there should be changes in the relevant legislation. Then NABU would have to investigate all corruption crimes committed by entities subject to the Law of Ukraine «Prevention of corruption». As a result, the responsibility for combating criminal acts of corruption will be assigned to each law enforcement agency.

Keywords: jurisdiction over, corruption crime, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, investigation.

